

BROŠURA

O ODRŽIVOM UPRAVLJANJU
PRIVATNIM ŠUMAMA
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Sadržaj:

1. O BROŠURI.....	3
2. UVOD.....	4
3. ŠUME FBiH U BROJKAMA.....	5
3.1 KOMPARATIVNI PREGLED STANJA ŠUMA U KANTONU SARAJEVO.....	6
3.2 ČIME SE ODLIKUJU PRIVATNE ŠUME U KANTONU SARAJEVO?.....	7
4. KO SU VLASNICI PRIVATNIH ŠUMA?.....	8
5. ZAŠTO PRIČAMO O PRIVATNIM ŠUMAMA?.....	10
5.1 ŠUMOPOSJEDNICI.....	10
5.2 DRUŠTVO.....	11
6. KO I KAKO UPRAVLJA PRIVATNIM ŠUMAMA?.....	13
7. ŠTA KAŽU INTERESNE STRANE?.....	14
7.1 PRIVATNI ŠUMOPOSJEDNICI.....	14
7.2 DRUGE INTERESNE STRANE.....	14
7.3 PREDSTAVNICI DRVNO-PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE.....	15
8. SWOT ANALIZA SEKTORA PRIVATNIH ŠUMA.....	17
9. POTENCIJALI SEKTORA PRIVATNIH ŠUMA.....	18
10. PREPORUKE I PUT NAPRIJED.....	19

Skraćenice

BiH	:	Bosna i Hercegovina
DFE	:	Danska savjetodavna služba (eng. Danish Forestry Extension)
EU	:	Evropska unija
FAO	:	Organizacija za hranu i poljoprivredu (eng. Food and Agriculture Organization)
FBiH	:	Federacija Bosne i Hercegovine
fea	:	Inicijativa za šumarstvo i okoliš (eng. Forestry and Environmental Action)
FSC	:	Vijeće za nadzor šuma (eng. Forest Stewardship Council)
KS	:	Kanton Sarajevo

1. O BROŠURI

Ova brošura nastala je u sklopu Projekta „Mobiliziranje malih privatnih šumoposjednika i izgradnja osnove za jačanje civilnog društva kroz njihovo organizovanje i uključivanje u lokalnu asocijaciju šumoposjednika u Bosni i Hercegovini (BiH)“. Projekat zajedničkim snagama implementiraju Danska savjetodavna služba DFE (eng. Danish Forestry Extension - Skovdyrkerne) i regionalna nevladina mreža fea, uz finansijsku podršku Danske Vlade kroz CISU Fond za jačanje civilnog društva.

Krajnji cilj Projekta jeste osnaživanje civilnog društva kroz izgradnju lokalne asocijacije šumoposjednika u jednoj pilot općini u Federaciji BiH (FBiH) kao i kontinuirano zagovaranje za unapređenje upravljanja privatnim šumama na svim nivoima vlasti u FBiH (federalni, kantonalni i općinski nivoi).

Projekat ima 2 faze:

Prva faza (2017. godina)

Druga faza (u toku - 2018. godina),

sa mogućnosti produženja na još maksimalno tri godine (2019.-2021.godina).

Prva faza Projekta odnosila se na analizu trenutnog stanja privatnih šuma i dobivanje jasnije slike o situaciji na terenu na pilot području - Kanton Sarajevo (KS). Rezultat prve faze jeste Studija za održivo i komercijalno upravljanje privatnim šumama Kantona Sarajevo, koja je donesena uz kontinuiran dijalog sa svim interesnim stranama (fokus grupe sa oko 130 privatnih šumoposjednika u 16 mjesnih zajednica, ankete provedene sa 339 privatnih šumoposjednika i 24 predstavnika drveno-prerađivačkog sektora, dvije radionice sa oko 50 predstavnika, privatnih šumoposjednika, organizacija i institucija u sektoru šumarstva).

Ova brošura promovise potencijale privatnih šuma FBiH i mobilizaciju većih koristi iz privatnih šuma, komunicira probleme i promovise znanja i moguća rješenja za održivo upravljanje privatnim šumama, te značaj i koristi od udruživanja kako bi se dosegli veći ekonomski efekti od iskorištavanja privatnih šuma.

Krajni cilj ove brošure je podići nivo interesa svih ciljnih skupina (privatnih šumoposjednika, šumarske administracije, donosioca odluka, generalne javnosti) za pitanje privatnih šuma u FBiH.

Projekat se generalno odnosi na čitavu FBiH gdje je vlasništvo nad šumom i šumskih zemljištem 80:20 u korist države. U brošuri je predstavljena studija slučaja za Kanton Sarajevo, gdje je 85% šuma u vlasništvu države, a 15% u privatnom vlasništvu. Ovakva struktura predstavlja sličan model vlasništva nad šumom i šumskim zemljištem u FBiH, stoga informacije prikupljene kroz istraživanja na području KS mogu poslužiti kao ogledni primjer za analizu izazova i potencijala za privatne šumoposjednike na nivou FBiH.

2. UVOD

BiH je jedna od najšumovitijih zemalja kao i zemlja sa najbogatijom raznolikošću tipova šuma u Evropi. Podjednako, šumski ekosistemi BiH su riznica i čuvari biološke raznolikosti po kojoj se BiH ističe od drugih zemalja Zapadnog Balkana.

ŠUME SU JEDAN OD NAJVAŽNIJIH PRIRODNIH RESURSA ZA FBIH.

Pokrivajući više od polovine površine BiH (63%), šumski resursi su neizmjereno važni kako za državnu ekonomiju, lokalne zajednice (posebno ruralne) tako i za generalnu javnost. Zajedno sa drvno-prerađivačkom industrijom i poljoprivredom, šumarstvo ima značajnu ulogu u razvoju i blagostanju većine ruralnih zajednica. Sektor šumarstva je imao nezamjenjivu ulogu u poslijeratnoj obnovi, oporavku i ekonomskoj stabilnosti države BiH. Međutim, šumski resursi – pogotovo za privatne šumoposjednike - se ne iskorištavaju u potpunosti!

Dok se državnim šumama relativno intenzivno upravlja, privatne šume su prilično zapostavljene kako od strane donosioca odluka tako i od strane samih privatnih šumoposjednika. Jedan od ključnih problema koji su vezani za privatne šumoposjednike je činjenica da oni nisu sastavni dio niti planiranja javnih politika niti donošenja planova upravljanja.

Privatne šume u FBIH su veoma značajan izvor različitih dobara i usluga kojima njihovi vlasnici mogu/trebaju efektivno upravljati uz pomoć državne savjetodavne službe i administracije. Ali i u većini zemalja Evropske Unije, gdje državne savjetodavne službe i administracija imaju daleko veće kapacitete i budžete za unapređenje stanja privatnih šuma i saradnje sa privatnim šumoposjednicima u poređenju sa FBIH, asocijacije privatnih šumoposjednika imaju daleko značajniju ulogu za sektor privatnih šuma.

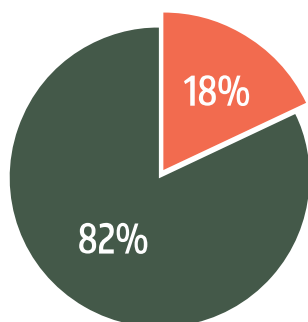
Nedostatak organizacije između otprilike 250.000 privatnih šumoposjednika u FBIH predstavlja veliki izazov za niz različitih pitanja, kako slijedi:

- mjerodavno predstavljanje šumoposjednika u političkom procesu - nepostojanje "glasa" privatnih šumoposjednika u procesu donošenja odluka i zakonskih rješenja,
- dosljedna mobilizacija drveta te nemogućnost dostizanja veće ekonomske koristi za drvne proizvode porijeklom iz malih privatnih šumskih posjeda,
- uključivanje u proces donošenja planova upravljanja i upravljanje u skladu sa personalnim ciljevima privatnih šumoposjednika,
- implementacija planova upravljanja privatnim šumama (ukoliko su planovi usvojeni, ali za većinu općina to nije slučaj),
- primjena praksi održivog upravljanja šumama, npr. sertifikacija.

Privatni šumoposjednici nemaju strukturu na koju se mogu osloniti, niti mjesto gdje mogu pristupiti znanju, mrežama, informacijama i alatima za efikasnije i efektivnije upravljanje privatnim šumama.

3. ŠUME FBiH U BROJKAMA

Prema zvaničnim podacima Informacije o gospodarenju šumama u FBiH u 2016. godini (Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, 2018. godine), šume i šumska zemljišta u FBiH se prostiru na površini od oko 1.518.515,8 ha.

- u državnom vlasništvu
- u privatnom i vlasništvu drugih pravnih lica

Odnos vlasništva nad šumom u FBiH

u državnom vlasništvu oko

1.241.385,8 ha

u privatnom vlasništvu

i

vlasništvu drugih pravnih lica oko

277.130,0 ha

Iako je većina šuma i šumskog zemljišta u FBiH u državnom vlasništvu, površina od 277,130 ha u privatnom vlasništvu nije zanemariva! Ova površina je veća od površine države Luksemburg.

Iako potpuni podaci Druge inventure šuma (provedene u periodu od 2006. - 2009. godine) još uvijek nisu javno dostupni, preliminarni rezultati ukazuju na značajno povećanje područja pod šumom u nekim regijama FBiH (šume danas prekrivaju preko 60% teritorije FBiH). Iako je u pitanju značajan porast površine pod šumama isti nije povezan sa upravljačkim aktivnostima (npr. pošumljavanjem) već sa društveno-ekonomskim okolnostima i prirodnim procesima sukcesije šuma uslijed zapostavljanja i napuštanja ruralnih područja (poljoprivrednih površina). Nove površine pod šumom su većinski u privatnom vlasništvu.

Šumski resursi u FBiH se odlikuju tipičnom strukturom šuma u zemljama jugoistočne Evrope okarakterisanih velikom zastupljenošću izdanačkih šuma. Izdanačke šume prekrivaju ukupno 355,400 ha (35%), dok visoke šume prekrivaju 673,300 ha površine u FBiH.

U pogledu udjela u vlasništvu također se mogu primijetiti određeni karakteristični obrasci: procenat visokih šuma i izdanačkih šuma je dijametralno suprotan kad se poredi procenat državnih i privatnih šuma. Javne šume čine većinom zrele (visoke) šume sa visokom stopom profitabilnosti, a kojima se upravlja kroz postojeći sistem/administraciju koja koristi mogućnosti za pošumljavanje i prevođenje izdanačkih šuma u visoke šume. S druge strane, privatni šumoposjednici nemaju dovoljno sredstava da unaprijede stanje šuma kojima raspolazu i prevedu izdanačke šume u viši uzgojni oblik.

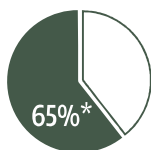
Visok procenat privatnog vlasništva nad izdanačkim šumama je ilustracija potreba šumoposjednika da tako obezbjeđuju sredstva za život u vidu primarnog izvora ogrijeva i sitnog građevinskog drveta, npr. letve za ogradu. Oni ne raspolazu dovoljnim sredstvima za dalje razvijanje svojih šumskih posjeda u pravcu ekonomičnijih oblika šumskog gazdovanja (FAO,2015).

Jedan od dobrih primjera koji ukazuju da privatne šume nisu u sferi interesa donosioca odluka jeste i nepostojanje razvijenog informativnog sistema za stanje privatnih šuma na bilo kojem nivou. Dok za državne šume postoji dokument Informacije o gospodarenju šumama u FBiH koji se podnosi Vladi FBiH na godišnjem nivou, ne postoji kontinuirani monitoring niti dijalog stanja privatnih šuma.

S tim u vezi, kako bi se dao komparativni pregled situacije u državnim i privatnim šumama u FBiH, koristit će se podaci oglednog primjera KS, dostavljenih od strane Uprave za šumarstvo KS. Važno je naglasiti i da je struktura privatnih šuma u KS bolja od prosjeka drugih kantona, tj. prosjeka FBiH.

3.1 Komparativni pregled stanja šuma u Kantonu Sarajevo

Površina

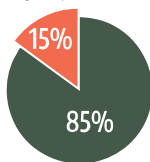

■ ukupna površina pod šumama i šumskim područjima u KS

*znatno iznad prosjeka u BiH

Prosječna površina pod šumama u BiH je oko 55%

Vlasništvo nad šumama i raspodjela vlasništva

■ 70.747 ha državne šume
■ 12.252,3 ha privatne šume

Ova raspodjela vlasništva je skoro jednaka odnosu javnog i privatnog vlasništva u BiH (82:18)

Certifikacija

100%

Državne šume (KS)
sve 70.747 ha

0%

Privatne šume (KS)

Etat

Državne šume (KS)

199.678 ha

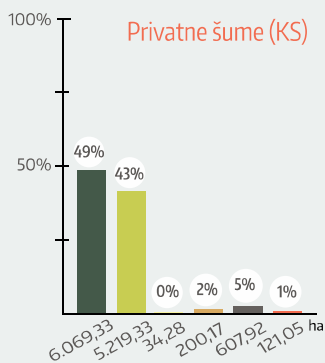
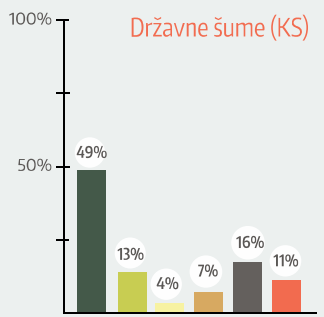
60%
lišćara

Privatne šume (KS)

29.626 ha

47%
lišćara

STRUKTURA ŠUMA

■ Visoke šume ■ Šumske plantaže (zasadi) ■ Neproduktivne goleti
■ Izdanačke šume ■ Produktivne goleti ■ Minirane površine

Državne šume (KS)

10.558.93 m³

drvena zaliha

175,5 m³

drvena zaliha/ha

4,19 m³

godišnji zapreminski prirast/ha

ŠUMSKE ZALIHE I SJEČA

Privatne šume (KS)

1.901.510 m³

drvena zaliha

162 m³

drvena zaliha/ha

4,25 m³

godišnji zapreminski prirast/ha

200 ha površina goleti u privatnom vlasništvu je pogodno za pošumljavanje.

To je cirka 280 nogometnih terena.

O ŠUMSKOM POSJEDU

17.000
privatnih šumoposjednika

29.800
šumskih parcela

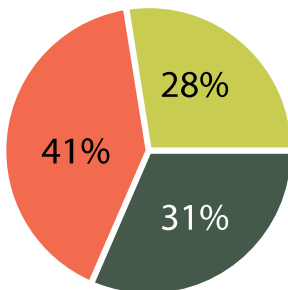

1,75
parcelsa po vlasniku

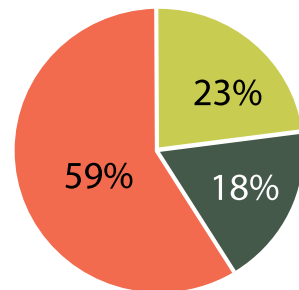
0,411 ha
prosječna veličina
privatnog šumskog posjeda

Tip šuma prema istraživanju koje je fea provela:

- listopadne
- četinarske šume
- miješane

Porijeklo privatnih šuma u KS prema tvrdnjama njihovih vlasnika:

- iz sjemena
- izdanačke šume
- kombinacija

² Kantonalna uprava za šumarstvo. Intervju (mart, 2017).

³ Isključujući nepravilne odgovore i odgovore "ne znam"
⁴ Isključujući nepravilne odgovore i odgovore "ne znam"

4. KO SU VLASNICI PRIVATNIH ŠUMA?

Privatne šume u FBiH su većinom u vlasništvu fizičkih lica, rjeđe pravnih lica, i njima upravljaju njihovi vlasnici.

Na odgovor ko su vlasnici privatnih šuma nemamo odgovor. Ne zna se niti tačan broj privatnih šumoposjednika na bilo kom nivou!

Pretpostavlja se da danas postoji oko 250.000 privatnih šumoposjednika u FBiH koji djeluju kao pojedinci te približno 17.000 šumoposjednika u KS.

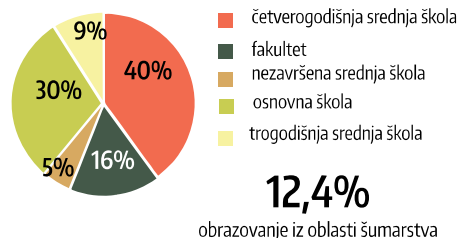
Privatni šumoposjednici FBiH su većinom muškarci koji žive u ruralnim područjima, nisu visoko obrazovani i imaju niska primanja (često pripadaju i marginaliziranoj grupi pod rizikom od siromaštva). Jedna polovina privatnih šumoposjednika su penzionisani ili nezaposleni, dok više od jedne trećine čine muškarci koji obavljaju fizičke poslove ili se bave poljoprivredom. Većina šumoposjednika u KS nemaju visoko obrazovanje, a u nekim slučajevima radi se o osobama bez diplome srednjeg ili osnovnog obrazovanja.

Kao primjer za profil jednog tipičnog šumoposjednika u FBiH, poslužit će rezultati istraživanja koje je organizacija fea provela u KS.

SPOL I GODINE

OBRAZOVANJE

ZANIMANJE

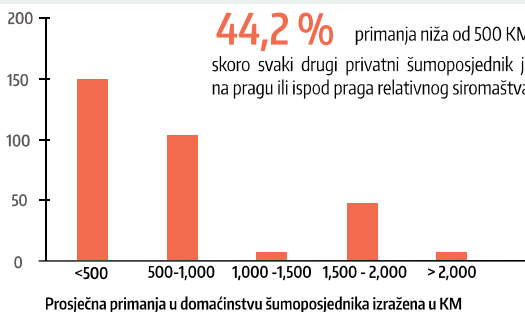
48,7 %
penzionisani

14,2 %
nezaposleni

10 %
privatni poduzetnici

23,6 %
zaposleni

PRIMANJA

KOLIKO SU IM VAŽNI NJIHОВI POSJEDI?

37% šumoposjednika ima veoma veliki interes za svoje šumske posjede,
dok je **39%** reklo da ima veliki interes za iste.

Više od 2/3 šumoposjednika
(76%)
drži njihovu privatnu šumu važnom za njih i njihove porodice.

5. ZAŠTO PRIČAMO O PRIVATNIM ŠUMAMA?

Šume su prirodni kapital od neizmjerne važnosti za ljude širom planete Zemlje. Približno 60 miliona ljudi u svijetu se za preživljavanje oslanja direktno na šume, dok dodatnih 1,7 milijardi indirektno zavisi od šuma kao rezultat aktivnosti vezanih za šume. Mnogi od nas trebaju šume za rekreaciju ili za umjetničku i duhovnu inspiraciju.

Privatne šume su veoma važne za njihove šumoposjednike, ali i za cijelo društvo.

5.1 Šumoposjednici

Provedena anketa pokazala je da kod 50% ispitanika ne postoji pozitivan utjecaj na primanja (prihod) domaćinstva od korištenja šume, s obzirom da većina ispitanika ne prodaje drvo iz svojih privatnih posjeda.

Svaki treći šumoposjednik smatra da njegova šuma doprinosi održavanju (smanjujući trošak domaćinstva koristeći drvo na različite načine njegovog domaćinstva). Privatne šume se u najvećem obimu koriste za ogrijevno drvo i dosta manje za proizvodnju građe od drveta.

Društveno-ekonomska pozadina privatnih šumoposjednika u KS jasno ukazuje na značajnu ulogu privatnih šuma kao prirodnog kapitala za sigurnost održavanja ovih ljudi i njihovih porodica, ali svakako da postoji ogromni prostor za unapređenje kako bi značaj ovih šuma bio i veći i kako bi donosio veće ekonomske koristi za privatne šumoposjednike.

Najčešća upotreba privatnih šuma je ogrijevno drvo za vlastite potrebe (61%). Na drugom mjestu je upotreba tehničkog drveta za vlastite potrebe (32%). 13% šumoposjednika ne koriste svoje šume uopće. Veoma mali broj privatnih šumoposjednika prodaje drvo kao sirovinu iz privatnih šuma. Budući da privatni šumoposjednici imaju poteškoće u pristupanju tržištu, svoje proizvode (tehničko drvo) većinom prodaju direktno na lokaciji kupcima ili preprodavcima (postizujući tako znatno niže cijene).

Količine posjećenog drveta za ogrijev iz KS se kreću od 2 do 200 m³, sa prosječnom količinom od 40 m³ po šumoposjedniku. Količine tehničkog drveta posječene iz privatnih šuma u KS se kreću od 3 do 100 m³, sa prosječnom količinom od 29 m³ po šumoposjedniku.

Iskorištavanje privatnih šuma od strane privatnih šumoposjednika veoma je ograničeno komplikovanom birokratijom (administracijom).

Prema Zakonu o šumama FBiH iz 2002. godine, zabranjeno je stabla u ili izvan šume (na poljoprivrednom zemljištu, međama, pojedinačna stabla i sl.) stavljati u promet sve dok se ista ne doznače (ne obilježe šumskim čekićem (žigoše)), prebroje, izmjere i ne obezbijedi odgovarajuće odobrenje za prijevoz ("Otpremni iskaz"). To su službeni obavezujući nalozi Federalnog ministarstva. Obilježavanje i mjerenje obavljaju kantonalna šumarska preduzeća (u državnim šumama), a Uprava za šumarstvo u privatnim šumama.

Prema provedenoj anketi najveći problemi za privatne šumoposjednike su:

1. Obaveza dobivanja dozvole za sječu (51%)
2. Obaveza plaćanja takse za svako odsječeno drvo (41%)
3. Obaveza za dobivanje instrukcija i dozvola od strane šumara prije sječe (čekanje na doznačavanje stabala) (37%)
4. Obavezna dokumentacija za odvoz drveta (otpremniki iskaz) (21%).

Opis postupka sječe drveta korak po korak

Studija slučaja za jednu općinu - Trnovo⁷

- Korak 1.** Podnošenje zahtjeva Ministarstvu privrede KS - Upravi za šumarstvo KS (u okviru jednog mjeseca).
- Korak 2.** Nakon odobrenja, podnošenje zahtjeva Uprava za šumarstvo KS - općine Trnovo (kako bi se odredio datum posjete na terenu).
- Korak 3.** Predstavnik Uprave za šumarstvo KS za šumarstvo, zajedno sa šumarom, dolazi na teren i obilježava drveće (prema dozvoljenom etatu propisanom u šumsko-gospodarskoj osnovi).
- Korak 4.** Plaćanje usluga drvosječe ili sječa drveća od strane šumoposjednika.
- Korak 5.** Obavješćavanje Uprave za šumarstvo KS – općine Trnovo o završenim aktivnostima sječe.
- Korak 6.** Isti tim iz Uprave za šumarstvo KS - općine Trnovo dolazi na teren radi provjere da li su posječena samo označena stabla (u suprotnom propisuju se kazne).
- Korak 7.** Privatni šumoposjednik treba poslati registarske tablice vozila koja će transportovati stabla Kantonalnoj upravi za šumarstvo (odjeljenje za općinu Trnovo) kako bi dobili odgovarajuće odobrenje ili otpremnicu ("Otpremni iskaz") koje važi samo za jedan dan. Ako policajac zaustavi kamion / traktor koji transportuje drvo iz šume i privatni šumoposjednik nema ovaj papir ili stoji drugi datum, privatni šumoposjednik će dobiti kaznu. To znači da privatni šumoposjednici imaju samo jedan dan za transport drveta, a ako loše vrijeme ne omogućava transport po planu, onda privatni šumoposjednik mora ponoviti postupak.

Isto tako, i pored dugačke i komplikovane administracije, još veći problem za privatne šumoposjednike su troškovi koji se javljaju u ovom procesu.

Ukupni troškovi za sječū 20 m³ ogrjevnog drveta

Troškovi sječe drveta cijena 10 KM / m³ → 200 KM

Prijevoz: (oko 7 KM / km) → 230 KM

Naknada za kantonalnu upravu za šumarstvo: 10% tržišne vrijednosti na panju → 100 KM

Prema gore navedenom tekstu, ukupni troškovi za eksploataciju 20 m³ ogrjevnog drveta iznose oko 500 KM, a ukupna vrijednost ovog ogrjevnog drveta iznosi oko 1.000 KM. Shodno tome, ovo podrazumijeva da troškovi iznose 50% ukupne vrijednosti iskorištenog drveta. Isto tako, neki privatni šumoposjednici prijavljuju druge troškove kao što su troškovi vezani za transport šumara koji dolaze na teren kako bi doznali drveće ili za inspekciju. Ostali troškovi (npr. troškovi transporta za šumare) definišu se ugovorom između Uprave za šumarstvo KS i privatnih šumoposjednika (poseban ugovor za svaki projekat / sječū).

46% privatnih šumoposjednika izjavilo je da zakonodavstvo ograničava koristi koje imaju od njihove šumske imovine.

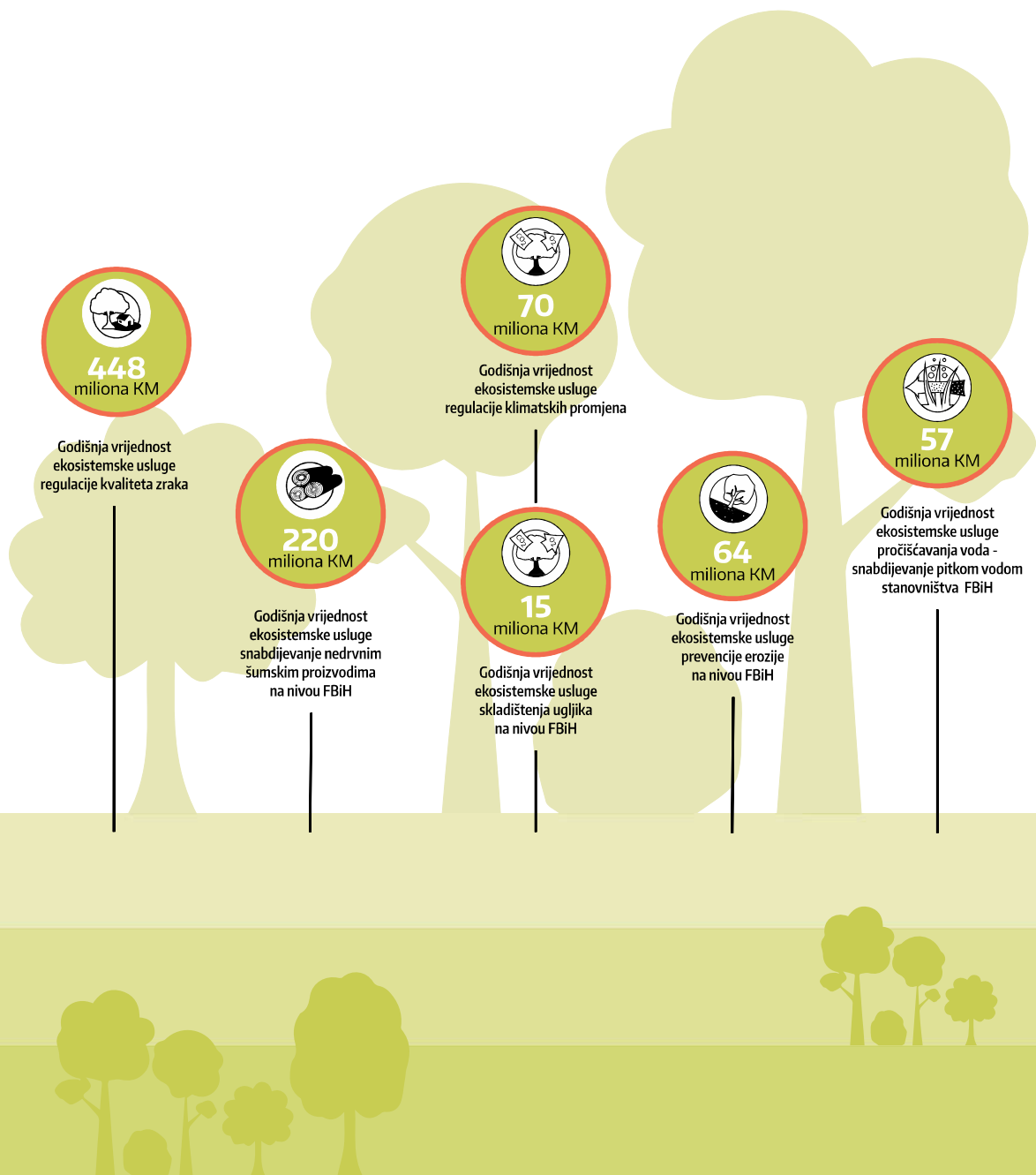
5.2 Društvo

Privatne šume imaju ključnu ulogu u nizu ekosistemskih usluga, resursa i koristi za cijelo društvo, kao što su: održavanje biološke raznolikosti, regulacija vodnih i zemljišnih režima, ublažavanje efekata klimatskih promjena i pohranjivanje ugljika (C), proizvodnja kisika te obezbijedenje značajnog dodatnog prihoda za ruralne zajednice.

Prema preliminarnim (okvirnim) proračunima vrijednosti određenih ekosistemskih usluga koje pružaju privatne šume FBiH, one imaju itekako važnu ulogu za dobrobit cijelog društva u FBiH.

10 ⁷ Prema navodima fokus grupa (iskustvo iz prakse).

Godišnja vrijednost ekosistemskih usluga od strane privatnih šuma u FBiH

6. KO I KAKO UPRAVLJA PRIVATNIM ŠUMAMA?

Državnim šumama i šumskim površinama u KS upravlja Ministarstvo privrede preko Uprave za šumarstvo KS. Profesionalne aktivnosti u šumi izvodi JP "Sarajevo šume" d.o.o. Sarajevo prema ugovoru kojeg potpisuju sa nadležnim Ministarstvom. Planovi upravljanja šumom (šumsko-gospodarske osnove) usvojene su za sva šumsko-privredna područja u KS (ŠGP „Igmansko“, ŠGP „Trnovsko“, ŠGP „Gornjobosansko“ i VŠP „Bistričko“).

Privatnim šumama upravljaju njihovi vlasnici u skladu sa kantonalnim zakonima o šumama, do usvajanja Zakona o šumama FBiH (primjer Zakon o šumama KS⁸), podzakonskim propisima i odredbama šumsko-gospodarske osnove. Vlasnik privatne šume ugovorom prenosi obavljanje stručnih poslova Upravi za šumarstvo ili pravnom licu za obavljanje stručnih poslova u privatnim šumama.

Planovi upravljanja za privatne šume su usvojeni na općinskom nivou. Trenutno se koriste planovi upravljanja iz perioda od 2008. – 2017. godina, iako je period njihove implementacije prošao.

Tradicionalno, upravljanje šumskim resursima u KS tj. u FBiH je u potpunosti formulirano od strane tijela koji imaju ustavni autoritet ili nadležnost i baziran je na hijerarhijskom pristupu odozgor prema dolje. U cijelom sektoru, generalno nedostaje učešće i saradnja između interesnih strana u procesima planiranja vezanih za šume.

Privatni šumoposjednici nisu prisutni (zastupljeni) u šumarskoj politici na bilo kojem nivou, zbog nedostatka nezavisnih interesnih udruženja/asocijacija. Interesi privatnih šumoposjednika uglavnom su u rukama javne administracije šumarstva u FBiH tj. uprava za šumarstvo na kantonalnom nivou. S obzirom da upravljanje mora biti u skladu sa odredbama šumsko-gospodarskih osnova za privatne šume (koje se pripremaju i donose na nivou općina), a donose ih uprave za šumarstvo, privatni šumoposjednici nemaju prilike da odlučuju o ciljevima upravljanja njihovim šumskim posjedima.

Ne postoji niti jedan zakon niti ijedna institucija na bilo kojem administrativnom nivou koji prepoznaju kategoriju privatnog vlasništva nad šumom kao jednaku važnu kao kategoriju javnog vlasništva.

Upravo to je razlog što privatni šumoposjednici u BiH, kao pojedinci, nemaju priliku da usvoje inovativnije prakse upravljanja šumama.

Kako bi ojačali svoju ulogu u donošenju i implementaciji planova upravljanja privatnim šumama, savjetuje se da se privatni šumoposjednici udruže kroz asocijaciju (udruženje).

7. ŠTA KAŽU INTERESNE STRANE?

7.1 Privatni šumoposjednici

Privatni šumoposjednici su kroz radionicu, fokus grupe i anketu iznijeli probleme sa kojima se susreću:

- Nisu dovoljno upoznati sa zakonom o šumama, niti sa svojim pravima niti obavezama; Oni koji jesu dovoljno upoznati svjesni su problema neujednačenog tretiranja privatnih i državnih šuma u zakonima
- Problemi sa ograničenim korištenjem privatnih šuma u zaštićenim područjima ili vodozaštitnim zonama; Jednak problem je u miniranim područjima
- Generalno loše stanje pristupnih cesta, ceste su zapuštene i prekrivene vegetacijom, stabilnost terena je narušena
- Slabo upravljanje privatnim šumama i nemogućnost upravljanja dovodi do pojave bolesti i širenje štetočina
- Trenutno stanje poljoprivrednih i šumskih posjeda nije u skladu sa namjenom zemljišta tj. podacima iz katastra
- Dozvola za prijevoz koja traje samo jedan dan; Nemogućnost izdavanje dozvole za prijevoz ako je u pitanju šuma koja se u katastru vodi kao poljoprivredna parcela
- Prisutan je i nedostatak mehanizacije (traktori, motorne pile i dr.)
- Nemogućnost dolaska u kontakt sa drvno-prerađivačkom industrijom
- Ograničen pristup tržištu; Ustaljena praksa je da se drvo prodaje lokalno.
- Manjak interesa mladih ljudi za šume i aktivnosti povezane sa šumama te generalno za život u ruralnim područjima – sve skupa vodi nedostatku radne snage za iskorištavanje šume.

Prema nalazima ankete:

- **45%** privatnih šumoposjednika ističe da im nedostaje asocijacija koja bi ih podržavala u upravljanju njihovim šumama te prodaji i marketingu, **40%** privatnih šumoposjednika ističe da im nedostaje asocijacija koja bi lobirala za unapređenje društveno-ekonomske pozicije privatnih šumoposjednika
- Svaki peti privatni šumoposjednik spreman se lično uključiti u osnivanje asocijacije na području gdje živi
- Svaki drugi privatni šumoposjednik podržava ideju da šumoposjednici automatski (prema zakonu) postaju članovi asocijacija
- **40%** privatnih šumoposjednika spremno je da plaća članarinu u prosjeku od **35 KM** godišnje
- Privatni šumoposjednici najviše očekuju savjetodavne usluge od asocijacije i to po pitanju: sječe drveta (48%), uzgoja šuma (38%) i informacija o zakonskim obavezama (19%).
- Privatni šumoposjednici spremni su na zajedničku saradnju po pitanju različitih aktivnosti: održavanje šumskih puteva (37.5%), treninzi i razmjena znanja (30%) te razmjena alata i mašina (26%).

85% ispitanika (privatnih šumoposjednika) ističe da im nedostaje asocijacija.

7.2 Druge interesne strane

Problemi i izazovi sa aspekta upravljanja privatnim šumama istaknutih od drugih interesnih strana (uprave za šumarstvo, javnih institucija i organizacija u oblasti te općina):

- Uzurpacija šumskih posjeda
- Imovinsko-pravni odnosi i problem podataka (podaci u katastru i zemljišnim knjigama nisu usklađeni u dosta općina); Do problema najčešće dolazi kada se koristi stari premjer umjesto novog (na osnovu kojeg su utvrđene granice posjeda); Neophodno je kreirati nove digitalne orto-foto karte
- Neažurirana namjena zemljišta u katastru i promjene koje su se desile unazad 20 godina; Procedura promjene namjene zemljišta u katastru je kompleksna za dosta privatnih šumoposjednika jer iziskuje vrijeme i novac
- Potrebne su značajnije pripreme za iskorištavanje privatnih šuma; Glavni problem je krađa drveta i prodaja drveta na crnom tržištu; Pojedini šumski posjedi su uništeni tokom rata
- Šumama ne upravlja FBiH već entiteti; Ne postoji koordinirano upravljanje šumama na kantonalnom i federalnom nivou, podaci nisu usklađeni
- Plan upravljanja šumama se ne primjenjuje i ne poštuje u potpunosti; Ključni problem kod upravljanja šuma jeste nedostatak ljudskih resursa
- Ilegalna sječa i nedostatak ljudskih resursa (jedan šumar pokriva površine od 2.000 ha šume)
- Različite metodologije donošenja šumsko-gospodarskih osnova i od općine do općine i po pitanju vlasništva (privatne i javne). Podaci u šumskogospodarskim osnovama za javne šume su dosta realniji i pouzdaniji.

Predstavnici interesnih strana vjeruju da, uprkos raznim izazovima, postoji ogroman potencijal za osnivanje asocijacije privatnih šumoposjednika s ciljem njihovog organizovanog grupisanja te uspostavljanje značajnije uloge na tržištu.

7.3 Predstavnici dravno-prerađivačke industrije

Prosječni nivo proizvodnje (prerade drveta), ostvarenih u protekle 3 godine za anketirane kompanije (N=11) u KS iznosio je 57.391 m³. Generalno je primjetno kontinuirano povećanje proizvodnje unazad tri godine. Najveći nivo proizvodnje po osnovnim tipovima proizvoda i usluga je ostvaren u segmentu proizvodnje ogrjevnog drveta (u prosjeku godišnje 22.300 m³), u segmentu usluga piljenja i blanjanja i sušenja drveta (u prosjeku godišnje 13.750 m³), te proizvodnje podova i parketa (u prosjeku godišnje 6.700 m³).

Najčešći način nabavke sirovina je direktna kupovina trupaca od šumsko privrednih društava sa učešćem od 42% ali i kupovina trupaca od individualnih (privatnih) šumoposjednika sa učešćem od 26%.

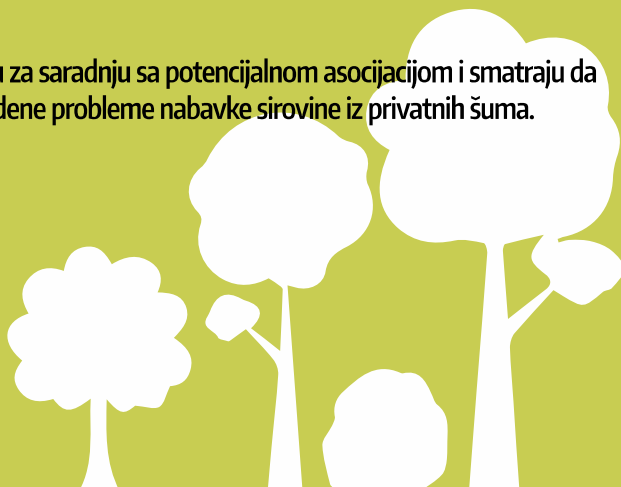
Predstavnici drvno- prerađivačke industrije ističu sljedeće probleme pri trenutnoj saradnji sa privatnim šumoposjednicima:

- Nemogućnost izdavanja fiskalnih računa od strane privatnih šumoposjednika; Privatni šumoposjednici insistiraju da plaćanje prilikom prodaje bude izvršeno u gotovini, a ne putem žiro – računa; Privatni šumoposjednici veoma često zahtijevaju prodaju bez kupoprodajnih ugovora;
- Neposjedovanje imovinske dokumentacije tj. dokumentacije o porijeklu sirovine od strane privatnih šumoposjednika;
- Problemi tačnog klasiranja po šumarskim klasama; Kvalitet i kvantitet šumskog sortimenta privatnih šuma;
- Visoki troškovi sječe i izvoza na tvrdi šumski put;
- Veoma duge procedure izdavanja doznaka za sječu od strane nadležnih šumarija;
- Omogućavanje sječe do nivoa koji odobri šumarija ili čak neodobranje sječe i nemogućnost sječe cijelog kupljenog privatnog odjela,
- Nedostatak i nemogućnost nabavke tvrdih lišćara posebno nabavke hrasta;
- Certifikacija privatnih šuma i neposjedovanje certifikata FSC, PEFC, TÜV (bitno za kompanije koje rade izvoz);
- Uvođenje Odluka Vlade FBiH i Vlade Republike Srpske o privremenoj mjeri zabrane prometa trupaca (odluke važe samo za tehničko drvo ne i za ogrijevno).

U strukturi vrste drveta koja se nabavlja ili planira nabavljati u budućnosti meki i tvrdi lišćari imaju učešće od oko 64%, dok s druge strane četinari imaju učešće od oko 36%. Posebno je identifikovan problem nedostatka i nemogućnosti nabavke tvrdih lišćara, posebno hrasta.

Svaka treća drvno-prerađivačka industrija ima problem nabavke kvalitetne sirovine.

Sve anketirane industrije imaju dobru volju za saradnju sa potencijalnom asocijacijom i smatraju da asocijacija može biti rješenje za navedene probleme nabavke sirovine iz privatnih šuma.

8. SWOT ANALIZA SEKTORA PRIVATNIH ŠUMA

S

- Veliki broj privatnih šumoposjednika
- Veliki broj hektara tj. kubnih metara drvne mase
- Dosta privatnih šumoposjednika sa znanjem o šumarstvu
- Veliki procenat izdanačkih šuma

W

- Birokratija i nepovjerenje
- Nepostojanje znanja o zakonskoj osnovi- zbog kompleksnosti sektora
- Mala prosječna veličina parcela i fragmentiranost
- Loša statistika i informacije
- Loša infrastruktura
- Cijena javnih usluga tj. taksi - koja je obavezna
- Loš pristup tržištima i tržišnim informacijama
- Mala dodatna vrijednost šumskih proizvoda
- Bez poticaja za inovativnost
- Nedovoljni administrativni kapaciteti za sprovođenje aktuelnih zakonskih odredbi
- Neažuriranje podataka u katastru i problemi sa neusaglašenosti katastra (starog i novog premjera) i/ili zemljišnih knjiga

O

- Novi zakonski okvir uključujući i Strateški šumarski program
- Veliki ekonomski potencijal pri adekvatnoj organizaciji (dodavanje vrijednosti)
- Nedrvni šumski proizvodi
- Plantaže- brzorastuće vrste
- Osnivanje asocijacije privatnih šumoposjednika
- Interes investitora u sektoru
- Prostor za napredak posebno sa aspekta uzgoja šuma i upravljanja šumama
- Zaobliaženje šumskogospodarske osnove ili pojednostavljenje istih

T

- Neusaglašeno zakonodavstvo - otpor administracije za usvajanje zakona višeg reda u šumarskom sektoru
- Ilegalna sječa i uzurpacije, mine i minirana područja
- Osnivanje zaštićenih područja

9. POTENCIJALI SEKTORA PRIVATNIH ŠUMA

Potencijali sektora privatnih šuma kao i prostor za unapređenje upravljanja privatnih šuma se najvećim dijelom odnosi na:

- postizanje održivog upravljanja privatnim šumama i certifikacija istih
- unapređenje ekosistemskih usluga privatnih šuma i u budućnosti plaćanje za iste
- Lanac vrijednosti proizvoda iz privatnih šuma i marketing
- Veće iskorištavanje/proizvodnja nedravnih šumskih proizvoda
- Iskorištavanje biomase (posebno poželjno za privatne izdanačke šume) te proizvodnja drvene sječke, peleta i dr. proizvoda za koje potražnja kontinuirano raste
- Podizanje plantaža brzorastućeg drveća i vrsta.

Generalno stavljanjem u veću funkciju privatnih šuma i obezbjeđenjem šire lepeze proizvoda i usluga iz privatnih šuma doprinosi se diverzifikaciji proizvoda i usluga u smjeru ruralnog razvoja.

U ispitivanju 1.400 privatnih šumoposjednika jugoistočne Evrope, veliki procenat (38% - 55%) ispitanika je spreman da upravlja svojom šumom sa ciljem proizvodnje drvene biomase.

Rezultati istraživanja provedenih u BiH pokazuju da većina (73%) šumoposjednika prepoznaje koristi koje se mogu ostvariti kroz proizvodnju šumske biomase.⁹

⁹ UNDP, GEF, 2014

Preporuke za monitoring i planiranje

- Uspostavljanje kontinuiranog monitoringa stanja privatnih šuma na kantonalnom nivou i izvještavanje na svim nivoima (kantoni + FBiH)
- Uspostavljanje baze podataka privatnih šumoposjednika sa njihovim kontakt informacijama
- Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru privatnih šuma
- Pronalazak odgovarajućeg modela za sistem certifikacije u sektoru privatnih šuma.

• Preporuke za pravo i politike

- Lobiranje za usvajanje Zakona o šumama FBiH i inkorporaciju amandmana vezanih za smanjenje birokratskih zahtjeva u upravljanju privatnim šumama
- Zagovaranje za harmonizaciju kantonalnih zakona sa federalnim zakonom
- Zagovaranje za izjednačavanje statusa privatnih i javnih šuma
- Pojednostavljenje planova upravljanja (šumsko-gospodarske osnove) i ostavljanje mogućnosti da iste donose privatni šumoposjednici sa stručnim licima kako bi mogli integrisati svoje (lične) ciljeve upravljanja privatnim šumama u iste.
- Uključivanje svih relevantnih institucija u rješavanje imovinsko-pravnih problema privatnih šumoposjednika.

Preporuke za buduće institucionalne postavke

- Uspostavljanje asocijacije(a) privatnih šumoposjednika i jačanje njenih kapaciteta
- Pronaći model za saradnju između asocijacija privatnih šumoposjednika i drvno-prerađivačkog
- Podići svijest među zaposlenima unutar javnog i državnog sektora šumarstva o jednakim prilikama za privatne i državne šume
- Uključivanje svih relevantnih institucija u rješavanje imovinsko-pravnih problema privatnih šumoposjednika.

fea

Forestry and Environmental Action

Forestry and Environmental Action

Bosna i Hercegovina

Skenderpašina 1

71000 Sarajevo

+387 33 251 064

www.feaSEE.org

www.facebook.com/feasee.org

DANISH FORESTRY EXTENSION

<http://www.skovdyrkerne.dk/dfe/>